

ZAMEK KRÓLEWSKI NA WAWELU

ŚW. STANISŁAW ZE SZCZEPANOWA BISKUP KRAKOWSKI MĘCZENNIK PATRON POLSKI

Legenda św. Stanisława
- Kanonizacja

Szczepanów - wieś położona w Małopolsce,
nieдалeko Bochni, miejsce urodzenia św. Stanisława

Urodził się ok. 1030 r., jako długo oczekiwany syn Wielisława i Bogny. Rodzice przyszłego świętego należeli prawdopodobnie do stanu rycerskiego i według dziejopisów pochodzili z rodu Turzyna. Imię *Stanisław*, znaczy dosłownie: „stań się sławny” - i choć od jego śmierci upłynęło ponad 900 lat los obdarował go pamięcią wieków. Trwa zakotwiczony w historię polskiego Kościoła i narodu. Kanonizowany 8 września 1253 roku we włoskim Asyżu, mieście św. Franciszka, przez papieża Innocentego IV. Jego wspomnienie rokrocznie obchodzone jest 8 maja.

DZIECIŃSTWO I MŁODOŚĆ

Stanisław opuścił dom rodzinny jako młody chłopak i pewnie nieczęsto mógł odwiedzać matkę i ojca. Przeprowadził się do Krakowa i choć to pragnieniom rodziców zawdzięczał edukację oraz szlachetną perspektywę zostania w przyszłości księdzem, to rozłąka z nimi łączyła się z końcem beztroskiego dzieciństwa

Młodzieniec podjął naukę w szkole katedralnej w Krakowie, prowadzonej przez benedyktynów z pobliskiego Tyńca. Opactwo to miało duży wpływ na rozwój nie tylko ówczesnego życia monastycznego w Polsce, ale było również ważnym ośrodkiem naukowym i kulturalnym.

Benedyktyni - zakon założony w VI wieku przez św. Benedykta z Nursji (Włochy). Pierwsza wspólnota zakonna powstała na Monte Cassino, gdzie z czasem zbudowano klasztor. Mnisi żyli w odosobnieniu i poświęcali się modlitwie i pracy - czego wyrazem jest ich dewiza: *Módl się i pracuj* (łac. *Ora et labora*). Mieli głęboki wkład w rozwój chrześcijaństwa oraz nauki i kultury w pierwszych wiekach kształtowania się państwa polskiego.

Monastycyzm - szczególna forma życia religijnego, podejmowana przez ludzi (mnisi, mniszki), pragnących oddać siebie Bogu i pogłębić swoją relację z Nim poprzez modlitwę, ubóstwo, dobroczynność, nieskazitelność duchową. Początkowo realizowana przez pustelników żyjących w odosobnieniu, w samotności, z czasem przybrała charakter wspólnotowy - życie w klasztorach.

Opactwo w Tyńcu - najstarszy istniejący klasztor na ziemiach polskich o ogromnym dziedzictwie kulturowym. Ważne miejsce ze względu na imponujący zespół budynków klasztornych wraz z kościołem. W czasach św. Stanisława ośrodek życia intelektualnego oraz kultury duchowej i materialnej. To także miejsce, gdzie piękno liturgii uświetniały artystycznej klasy szaty i sprzęty, tkaniny oraz inne dzieła sztuki. Stanowiły one dopełnienie wraz z muzyką (chorałem gregoriańskim) misji powierzonej mnichom - pogłębiania dalszej chrystianizacji kraju. Benedyktyni byli również pionierami nowoczesnego rolnictwa i produkcji spożywczej oraz ziołolecznictwa.

Posąg św. Stanisława

TŁO HISTORYCZNE

W tym czasie Polską rządzi książę Kazimierz Odnowiciel z dynastii Piastów, syn Mieszka II i Rychezy, a Kraków pozostawał pod dużym wpływem zachodnich ośrodków kościelnych, szczególnie tych z Nadrenii, skąd pochodziła matka Kazimierza. To właśnie książę najprawdopodobniej ufundował Opactwo Benedyktynów w Tyńcu. Pierwszym jego opatem został uczony mnich Aaron, pochodzący najpewniej z Kolonii, który w 1046 roku otrzymał również nominację na biskupstwo krakowskie, a w 1049 roku papież podniósł go do godności arcybiskupa.

Arcybiskup Aaron troszczył się o rozwój szkolnictwa kościelnego, szczególną opieką otaczał krakowską szkołę katedralną, do której zaprosił w charakterze nauczycieli dobrze wykształconych mnichów tyńceckich. Przypuszcza się, że Stanisław ze Szczepanowa na lekcje uczęszczał z synem Kazimierza Odnowiciela, przyszłym królem Polski – Bolesławem. Obaj byli bowiem niemalże rówieśnikami.

Po jej ukończeniu Stanisław kontynuował studia w Leodium, gdzie Aaron wysyłał najzdolniejszych uczniów. Miasto to, było ważnym ośrodkiem intelektualnym, tamtejsza znana szkoła katedralna czasem nazywana była „Atenami Północy”. To tutaj młody człowiek jakim był Stanisław zdobył odpowiednie przygotowanie i wiedzę by później służyć Kościołowi i Królestwu Polskiemu. Wszedł w orbitę aktualnych wydarzeń i w świat ówczesnych europejskich elit.

Infuła zwana św. Stanisława

Ornat z daru Piotra Kmity

Opat - wyższy przełożony w katolickim zakonie męskim.

Biskupstwo - terytorium administracyjne w kościołach chrześcijańskich podległe biskupowi.

Arcybiskup - jedna z najwyższych godności duchownych w Kościele Katolickim.

Nominacja - oficjalne powołanie kogoś na stanowisko.

Leodium - łacińska nazwa miasta Liège w dzisiejszej Belgii nad rzeką Mozą.

Pierścień zwany św. Stanisława

Bulla kanonizacyjna św. Stanisława

- Podaj nazwę miejscowości, w której przyszedł na świat św. Stanisław?
- Około którego roku urodził się św. Stanisław?
- Podaj imiona jego rodziców?
- Do jakiego stanu społecznego i rodu należeli rodzice?
- Wyjaśnij co dosłownie oznacza imię Stanisław?
- Około ilu lat upłynęło od jego śmierci?
- Podaj dokładną datę jego kanonizacji?
- Gdzie odbyła się jego kanonizacja: podaj nazwę kraju i miasta.
- Podaj imię najsłynniejszego mieszkańca tego miasta.
- Którego dnia i miesiąca rokrocznie obchodzone jest wspomnienie św. Stanisława?

Szymon Czechowicz - Wskreszenie Piotrowina

Odznaka Oficjum
Kapituły Orderu św. Stanisława

Gwiazda Orderu św. Stanisława

- Podaj nazwę miasta, do którego przeprowadza się z domu rodzinnego Stanisław?
- Podaj nazwę szkoły, w której uczył się Stanisław?
- Kto w szkole nauczał Stasia ze Szczepanowa?
- Podaj nazwę ośrodka w pobliżu Krakowa, skąd pochodzili jego nauczyciele?
- Jaka była kościelna ranga tego miejsca?

Order św. Stanisława

- Podaj imię i przydomek polskiego księcia, który w tamtym czasie rządził państwem?
- Podaj imiona rodziców księcia.
- Wymień ważny ówczesny zachodni ośrodek kościelny, pod wpływem którego pozostawał Kraków?
- Podaj miejsce, gdzie książę funduje opactwo benedyktyńskie?
- Podaj imię pierwszego opata.
- Podaj nazwę miasta, z którego opat przybywa do Polski?
- Jaką wysoką godność w Kościele otrzymuje opat w 1049 roku?
- Czym zaufanym powiernikiem i doradcą zostaje opat?
- Podaj imię przyszłego władcy, z którym kształcił się w szkole katedralnej Stanisław?
- Podaj nazwę miasta zagranicą, w którym kontynuuje naukę?
- Jak nazywana była renomowana szkoła katedralna, do której tam uczęszczał?

Legenda św. Stanisława - Rozsiekanie

KANONIZACJA ŚW. STANISŁAWA

Po męczeńskiej śmierci sława świętości Stanisława rozchodziła się szybko po całej Polsce i poza jej granicami. Tragiczne wydarzenia z roku 1079 już na zawsze wpisały się w świadomość narodu i po dziś dzień powracają pytania, rozterki kierowane przez współczesnych, do dwóch bohaterów tamtego czasu: nieszczęsnego króla Bolesława II Szczodrego, zwanego też - nie bez przyczyny - Śmiałym, i do św. biskupa krakowskiego, męczennika, patrona Polski, tak okrutnie zamordowanego. Jak było to możliwe, jak mogło dojść do tak przejmującego finału zatargu - pozostaje wciąż niejasne.

Zdarza się, że historycy - **mediewiści** zadają sobie pytanie: jak na sprawę biskupa Stanisława patrzyli ówcześni świadkowie? Podkreślają, że z pewnością, ludzie tamtej epoki, nie widzieli żadnej walki państwa z Kościołem, co dzieje się obecnie dlatego, że przenosimy nasze schematy myślowe do XI wieku. W średniowieczu nie rozdzielano Kościoła od państwa, to idee znacznie późniejsze.

Nie patrzono na państwo przez pryzmat świeckości bez aspektu religijnego. Spór Stanisława i Bolesława byłby więc głębokim, dalekosiężnym w skutkach dramatem wewnątrz ojczyznanego domu.

Mediewista - historyk - badacz epoki średniowiecza.

Legenda św. Stanisława
- Złożenie zwłok św. Stanisława

Nasi bohaterowie początkowo odpowiedzialnie ze sobą współpracowali dla dobra kraju i Kościoła. Świadczą o tym wszystkie ich wspólne dzieła oraz fakt, że to Bolesław doprowadził do powołania Stanisława na stanowisko biskupa w 1072 roku. Darzyli się zaufaniem bo biskup był wtedy najbliższym doradcą króla. Można sobie nawet wyobrazić, jak niejedną godzinę przesiedzieli wspólnie na Wawelu, prowadząc długie rozmowy o najważniejszych sprawach państwowych i odnowieniu struktur Kościoła w Polsce. Tym bardziej zdumiewa późniejszy tak zatrważający przebieg wydarzeń.

Należy pamiętać, że organizacja kościelna utworzona na zjeździe gnieźnieńskim w 1000 roku upadła podczas najazdu Brzetysława, księcia czeskiego w 1038 lub 1039 roku. Było to jedno z największych nieszczęść jakie dotknęły państwo polskie w średniowieczu.

Z czasem biskup Stanisław staje się charyzmatycznym opiekunem narodu. Najbardziej rozpowszechniona tradycja wspomina, że za panowania Władysława Hermana, brata króla Bolesława doszło do uroczystego przeniesienia doczesnych szczątków biskupa z kościoła na Skałce, do katedry na Wawelu - 27 września 1088 roku. Jednak wyniki najnowszych badań wskazują, że translacja (przeniesienie) **relikwii** mogło nastąpić znacznie później do nowo zbudowanej już romańskiej katedry, (która została zastąpiona obecną), gdzie też znajdują się do dnia dzisiejszego.

Relikwie - pozostałości ciała świętej osoby lub przedmioty, z którymi miały ona kontakt w czasie życia.

Relikwiarz
na głowę
św. Stanisława

Jak możemy przypuszczać bardzo wcześnie zaczęto odwiedzać grób Stanisława w Katedrze, która już na zawsze pozostała miejscem jego spoczynku. Pierwsze kroki w sprawie kanonizacji podjęła strona polska zwracając się do papieża Grzegorza VII, ale ze względu na ówczesną sytuację papieżstwa i rozbięcie dzielnicowe Polski nie udało się jej doprowadzić do końca. Sprawa kanonizacji została wznowiona i nabrała tempa w I poł. XIII w. Dla rozwoju kultu męczennika duże zasługi położył Wincenty Kadłubek na kartach swej „Kroniki”. Na przestrzeni kolejnych lat kontynuowano działania w celu ostatecznego doprowadzenia do kanonizacji. Oficjalnie o formalną kanonizację wystąpił biskup Jan Prędoła z Białaczowa z rodu Odrowążów.

Kiedy wspomniany biskup stał się **promotorem** kanonizacji Stanisława, przy zgodzie pary książęcej – Bolesława Wstydlivego i św. Kingi – najprawdopodobniej powołał ojca Wincentego z Kielczy, by ten napisał pierwszą biografię męczennika i pasterza Kościoła. Doskonale znał tradycję katedralną dotyczącą męczeństwa i kultu św. Stanisława. Warto dodać, że Wincenty jest też autorem hymnu *Gaude Mater Polonia*, powstałego dla uczczenia św. Stanisława na dzień jego kanonizacji. Utwór ten uświetnia do dziś największe uroczystości państwowe i religijne.

Promotor – inicjator, zwolennik i opiekun jakiegoś przedsięwzięcia

Legenda św. Stanisława – Ukaranie żon

W roku 1250 papież Innocenty IV wyznaczył specjalną komisję do procesu kanonizacyjnego, w której skład weszli: arcybiskup gnieźnieński, biskup wrocławski i opat lubiąski. Sporządziła ona protokół, z którym w 1251 roku do Rzymu wysłani zostali doktor dekretów, mistrz Jakub ze Skaryszewa, mistrz Gerard oraz dominikanie i franciszkanie, którzy - jako ówczesna elita intelektualna i religijna - odegrali w tym procesie niezwykle istotną rolę. Na miejscu okazało się jednak, że przedstawione Stolicy Apostolskiej dokumenty wymagają dalszego uzupełnienia prac komisji.

Nadzieja na decydujące zakończenie tego procesu, pojawiła się wraz z przybyciem do Krakowa, papieskiego wysłannika - franciszkanina Jakuba z Velletri. W wyniku tej misji ponownie zbadane zostały dokumenty, a sam **legat** od siebie przedłożył obszerny spis cudów Stanisława, a także zapewne rezultat swoich dalszych przesłuchań. Sprawa kanonizacji ponownie powróciła na papieski dwór. Przebieg obrad - wśród grona najbliższych współpracowników papieża - był burzliwy i pełen trudności. Przeciw kanonizacji wystąpił m.in. włoski kardynał **Rinaldo Conti**. Jednak wieści z Rzymu powoli stawały się coraz bardziej optymistyczne.

Legat papieski - przedstawiciel papieża.

Rinaldo Conti - (kardynał Rajnard, biskup Ostii) - późniejszy papież Aleksander IV.

Zegary życia i historii zaczynały wybijać godziny, w jesienny kalendarz nieprzerwanie wpisuje się data 8 września 1253 roku, kiedy to papież Innocenty IV kanonizował Stanisława w bazylice św. Franciszka w Asyżu. Współczesny tym wydarzeniom Wincenty z Kielczy napisał, że w czasie uroczystości Polacy symbolicznie wręczali uczestnikom świece, blask ich płomienia miał nadawać niecodziennym okolicznościom majestatyczny charakter. Podczas obchodów polscy przedstawiciele mieli również podnieść chorągiew z wizerunkiem św. Stanisława.

W późniejszym czasie w nawiązaniu do tego zwyczaju przyjął się publiczny, uroczysty akt ukazywania świętego, aktualnie wynoszonego na ołtarze.

Legenda św. Stanisława - Kanonizacja

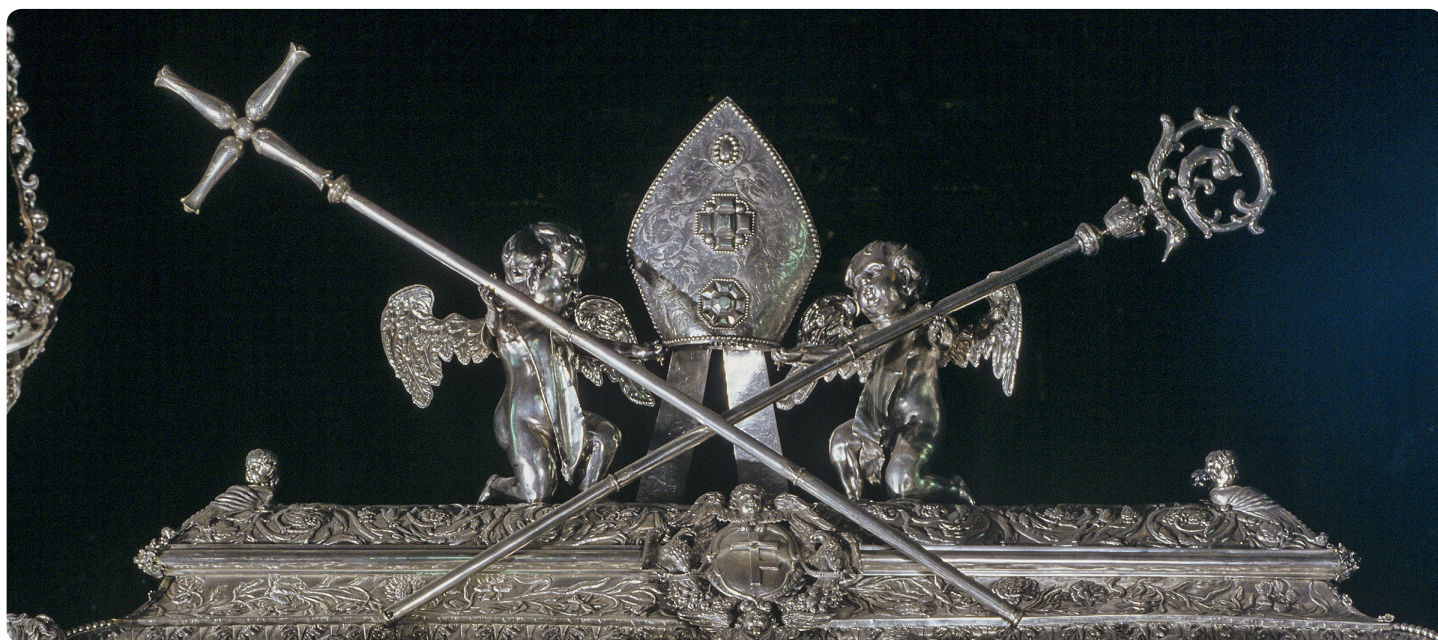
Tradycja podaje także, że z kanonizacją św. Stanisława wiąże się powstanie galerii biskupów w krużgankach klasztoru franciszkanów w Krakowie. Delegacja polska biorąca udział w uroczystościach zobowiązała się, że każdy nowy biskup **ordynariusz** krakowski będzie wysyłał do Asyżu, jako wotum wdzięczności za kanonizację męczennika, swój portret i **donację**. Zważywszy na realia podróżowania w średniowiecznej Europie ostatecznie krakowski konwent przejął prawo do otrzymywania owych portretów.

Donacja - darowizna.

Biskup ordynariusz - to odpowiedzialny za diecezję (obszar administracyjny Kościoła katolickiego) dostojnik kościelny.

Zgodnie z zaleceniami bulli papieskiej 8 maja 1254 roku odbyły się w Krakowie uroczystości pokanonizacyjne. Książę Bolesław Wstydlawy, jako gospodarz, wraz z małżonką Kingą podejmowali prawie wszystkich polskich książąt, chcących oddać hołd relikwiom św. Stanisława. Nastąpił szczególny czas - przy grobie męczennika spotkali się niemal wszyscy przedstawiciele dynastii Piastów. Przybyli do św. Stanisława, niczym na podniosły, rodzinny kongres - to tragicznie zmarły przed laty krakowski biskup - swoją osobą integrował teraz podzielone na dzielnice państwo.

Głęboko też wierzono, że tak jak - wedle legendy - cudownie zrosło się poćwiartowane ciało świętego, tak również w przyszłości, za jego wstawiennictwem zrosnie się państwo polskie. To wówczas narodziło się przekonanie, że po rozbiciu dzielnicowym powstanie ponownie - potężne, zjednoczone Królestwo Polskie - pod rządami władcy Krakowa.

Kult biskupa męczennika rozwijał się w średniowieczu bardzo dynamicznie. Wspierany był potencjałem duchowym i intelektualnym krakowskiego środowiska katedralnego. Z czasem stał się kultem prodynastycznym. Piastowie dostrzegli w św. Stanisławie swego specjalnego orędownika przed tronem Boga, ale również protektora narodu i państwa.

Według koncepcji kronikarza Wincentego z Kielcy kanonizacja św. Stanisława przywracała nadzieję, na łaskę odnowienia Królestwa. Utracona przez Bolesława Śmiałego korona, berło i włócznia, przechowywane w skarbcu katedry wawelskiej jakby oczekiwały na przyszłego **pomazańca**. I tak się ostatecznie stało, gdy z katedry wawelskiej uczyniono kościół koronacyjny.

Pomazaniec Boży - w czasie ceremonii koronacji, namaszczony olejami świętymi, przyszedł król; w średniowieczu istniało przekonanie, że władza królewska pochodzi od Boga i przed Nim władca po śmierci miał zdać sprawę ze swego panowania.

Postać patrona Polski inspirowała od dziewięciu wieków. W zbiorach zamku znajduje się medal z wizerunkiem męczennika. Materialny ślad, ale i wymowny znak po dawnych pielgrzymach zmierzających do jego grobu. Katedra na Wawelu stała się bowiem po kanonizacji Świętego również kościołem pielgrzymkowym.

Pątnicy docierali tutaj z różnych, odległych stron i krain. Kult św. Stanisława stał się zjawiskiem ponadregionalnym.

Wspomniane medale z jego przedstawieniem znajdowano na terenie Moraw, Czech czy Śląska. Wiadomo, że w roku 1270 przybył nawet sam król Węgier - Stefan, brat św. Kingi.

Tym samym katedra wpisała się w wielowiekową sieć średniowiecznych szlaków pielgrzymkowych.

Znak pielgrzymi
z wizerunkiem św. Stanisława

Uroczystości kanonizacyjne w Asyżu 1253 roku, a potem w Krakowie 8 maja 1254 roku uwieńczyły kilkupokoleniowy wysiłek duchowy i intelektualny krakowskiego środowiska. W dziejach Kościoła krakowskiego i polskiego otworzył się nowy etap.

Kanonizacja św. Stanisława miała przyczynić się w niedalekiej przyszłości do zjednoczenia *Regni Poloniae* i wzrostu poczucia jedności narodowej.

Katedra - elewacja zachodnia

Sam grób św. Stanisława na przestrzeni stuleci zyskał symboliczny wymiar - „Ołtarz Ojczyzny”. W tym wybranym miejscu zanoszono modły o Jej pomyślność, ale przetrwała także pamięć o przywiązaniu minionych pokoleń do tego co prawe i warte poświęcenia.

To tutaj królowie i wodzowie świętowali triumfy polskiego oręża. Składali zdobyczne chorągwie. Były wśród nich i te krzyżackie zdobyte pod Grunwaldem w 1410 roku, jak i chorągiew turecka zdobyta pod Wiedniem w 1683 roku.

I choć nie znamy słów Świętego, to możemy się wsłuchać w głębię jego ducha, która niezmiennie motywuje ludzi do wielkiego, nadludzkiego dobra.

Trumna św. Stanisława

WYBRANA BIBLIOGRAFIA DOTYCZĄCA ŚW. STANISŁAWA

Bujak Adam, Czyżewski Krzysztof

- ▶ Patron. 750. rocznica kanonizacji św. Stanisława
Kraków 2003

Fraś Mieczysław, Natkaniec-Frasiowa Józefa

- ▶ Wawelski znak pielgrzymi z wizerunkiem świętego Stanisława [w:]
Polonia Minor Medii Aevi. Studia ofiarowane Panu Profesorowi
Andrzejowi Żakiemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin,
red. Zenon Woźniak, J. Gancarski, Kraków-Krosno 2003

Labuda Gerard

- ▶ Św. Stanisław biskup krakowski, patron Polski
Poznań 2000

Piotr Okniński

- ▶ Krakowskie znaki pielgrzymie z przedstawieniem św. Stanisława
„Biuletyn Historii Sztuki”, LXXVII, 2015.

Prokop Krzysztof

- ▶ Poczet biskupów krakowskich
Kraków 2004

Przybyszewski Bolesław

- ▶ Święty Stanisław. Biskup Męczennik
Rzeszów - Łańcut 2005

- ▶ Święty Stanisław w życiu Kościoła w Polsce: 750-lecie kanonizacji
red. Andrzej Napiórkowski
Kraków 2003

Walczak Marek

- ▶ Rzeźba architektoniczna w Małopolsce za czasów Kazimierza
Wielkiego
Kraków 2006

Żurek Antoni

- ▶ Stanisław ze Szczepanowa
Kraków 2007

